

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ ТА БІОТЕХНОЛОГІЙ
імені С.З. ГЖИЦЬКОГО

Факультет економіки та менеджменту

Кафедра туризму

Допускається до захисту

“ ___ ” _____ 2024р.

В.о. зав. кафедри _____

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

студентки Гладчук Кароліни Ігорівни

на тему:

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В
УКРАЇНІ ТА ОЦІНКА ЙОГО ЕФЕКТИВНОСТІ

на присвоєння кваліфікації – **Бакалавр з туризму**

Керівник роботи _____

к.е.н., доц. Данчевська І. Р.

АНОТАЦІЯ

Гладчук К. І. Державне регулювання туристичної галузі в Україні та оцінка його ефективності: Кваліфікаційна робота на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: (242 «Туризм») / ЛНУВМБ ім. С.З. Гжицького. Кафедра туризму. Наук. кер.: І. Р. Данчевська, к.е.н., доц. – Львів, 2024. с. 52.

У роботі розглянуто засади державного регулювання сфери туризму. Узагальнено міжнародний правовий зміст безпеки туриста. Проаналізовано нормативно-правове забезпечення галузі туризму. Досліджено ефективність державного регулювання сфери туризму та розроблено шляхи його оптимізації.

Ключові слова: державне регулювання, державний вплив, туристична галузь.

© К. І. Гладчук 2024

© ЛНУВМБ ім. С.З. Гжицького 2024

ANNOTATION

Hladchuk K. I. State regulation of the tourism industry in Ukraine and evaluation of its effectiveness: Qualification work for obtaining the first (bachelor) level of higher education: (242 «Tourism»)/LNUVMB them S.Z. Gzhytsky. Department of Tourism. Science director: I.R. Danchevska, Ph.D. in Economics Docent – Lviv, 2024. 52 p.

The work examines the principles of state regulation of the tourism sphere. The international legal content of tourist safety is summarized. The regulatory and legal support of the tourism industry is analyzed. The effectiveness of state regulation of the tourism sphere has been studied and ways of its optimization were developed.

Key words: state regulation, state influence, tourism industry.

© K. I. Hladchuk 2024

© LNUVMB them S.Z. Gzhytsky 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ	7
1.1. Поняття та сутність державного регулювання	7
1.2. Інструменти та методи державного впливу на туристичну галузь	13
1.3. Міжнародний зміст гарантування безпеки туриста	18
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ	27
2.1. Аналіз законодавства та нормативно-правового забезпечення галузі туризму	27
2.2. Характеристика проблем ефективності державного регулювання сфери туризму	33
2.3. Шляхи оптимізації державного впливу на туристичний ринок	38
ВИСНОВКИ	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	50

ВСТУП

Актуальність теми. Туризм в Україні є важливою складовою соціокультурного та економічного розвитку країни, що має значний потенціал для приваблення інвестицій, розвитку малого та середнього бізнесу, а також підтримки інфраструктури та збереження культурної спадщини. Ця галузь відіграє важливу роль у розвитку регіонів, стимулює економічний ріст та підвищує міжнародний престиж країни.

При цьому, державне регулювання туристичної галузі в Україні відіграє ключову роль у формуванні та стимулюванні розвитку туризму як галузі економіки.

Роль держави полягає в створенні сприятливих умов для розвитку туристичної індустрії, захисту прав та інтересів туристів, забезпеченні безпеки та якості туристичних послуг. Це передбачає введення різноманітних інструментів та механізмів державного впливу на туристичний ринок, включаючи законодавче регулювання, фінансову підтримку, маркетингові заходи та інші заходи.

Ефективне регулювання може забезпечити сталість розвитку туристичного сектору, забезпечити безпеку та комфорт для туристів, стимулювати інвестиції у туристичну інфраструктуру та сприяти розвитку туристичного бізнесу.

Проте, ефективність державного регулювання туристичної галузі в Україні потребує постійного аналізу та оцінки. Незважаючи на наявність різноманітних програм та заходів, існують численні виклики та проблеми, які можуть ускладнити процес розвитку туризму та обмежити його потенціал.

Аналіз та оцінка державного регулювання туристичної галузі в Україні має велике значення для розвитку туризму як ключової галузі економіки країни та підвищення її конкурентоспроможності на міжнародному ринку туризму.

Дослідження даної теми є особливо актуальними в умовах повномасштабної війни в Україні, щоб зрозуміти спроможність державного регулювання для здійснення туристичної діяльності.

Кваліфікаційна робота має важливе значення для розуміння та покращення механізмів державного впливу на туристичну галузь України, що сприятиме зростанню її потенціалу та конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і на міжнародному ринку.

Метою даної кваліфікаційної роботи є дослідження державного регулювання туристичної галузі в Україні та оцінка його ефективності.

Основні завдання дослідження:

- визначити поняття та сутність державного регулювання;
- проаналізувати основні інструменти та механізми регулювання;
- дослідити міжнародний правовий зміст гарантування безпеки туриста;
- оцінити стан туристичного ринку України та ідентифікувати проблемні аспекти, що впливають на ефективність державної політики у цій сфері;
- охарактеризувати проблеми ефективності державного регулювання туристичної галузі України;
- запропонувати рекомендації щодо підвищення ефективності державного регулювання туризму з метою сприяння сталому розвитку та конкурентоспроможності українського туристичного ринку.

Об'єктом дослідження є державне регулювання туристичної галузі в Україні.

Предметом дослідження є ефективність державного регулювання туристичної галузі в Україні.

Методи дослідження. У кваліфікаційній роботі використано такі методи дослідження: літературний, системно-структурний, аналізу та синтезу, описовий, статистичний, порівняльно-географічний тощо.

Обсяг і структура КР. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновку та списку використаних джерел з 31 найменувань, з них джерел періодичної літератури 18, довідкової 3, 6 рисунків. Матеріали

роботи викладено на 51 сторінці, у тому числі основний текст займає 48 сторінок.

Апробація результатів. Гладчук К. І., Данчевська І. Р. Характеристика державного регулювання туристичної галузі. Дні студентської науки у Львівському національному університеті ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, Львів 16-17 травня 2024.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ

1.1. Поняття та сутність державного регулювання

Теоретичні основи державного регулювання туристичної галузі визначаються комплексом наукових підходів та концепцій, що досліджують роль держави у формуванні та розвитку туристичної індустрії. Державне регулювання туризму ґрунтується на принципах економічної теорії та публічного управління, а також на концепціях сталого розвитку, соціальної відповідальності та регіонального розвитку.

У Законі України «Про туризм» закріплені майже у всьому тексті право на особисту безпеку, захист життя, здоров'я, прав споживача, а також майна, що є основоположним при здійсненні туристичної діяльності [20].

Для прикладу, ст. 13 ЗУ «Про туризм» передбачає вжиття відповідних заходів як органами державної влади та місцевого самоврядування, так і самими суб'єктами господарювання, які здійснюють підприємницьку діяльність в сфері туристичного бізнесу, спрямованих на забезпечення соціального, економічного, правового та іншого виду безпеки учасників правовідносин у сфері туризму. Також у ч. 4-7 вказаної статті вказано: «надання необхідної допомоги туристам, які опинилися у надзвичайній ситуації в межах території України, здійснюється спеціалізованими державними, комунальними та приватними службами, а також рятувальними командами, що утворюються відповідно до законодавства» [20].

Можна виокремити основні цілі державного регулювання туристичної діяльності згідно ЗУ «Про туризм»:

- залучення громадян до раціонального використання вільного часу, проведення змістовного дозвілля, ознайомлення з історико-культурною спадщиною, природним середовищем, організація оздоровлення населення;

- забезпечення раціонального використання та збереження туристичних ресурсів, становлення туризму як високорентабельної галузі економіки України, створення ефективної системи туристичної діяльності для забезпечення потреб внутрішнього та іноземного туризму;

- створення та вдосконалення нормативно-правової бази в галузі туризму відповідно до чинного законодавства України, міжнародних норм і правил;

- захист прав та інтересів держави в галузі туризму;

- створення сприятливого для розвитку туризму податкового, валютного, митного, прикордонного та інших видів контролю;

- створення економічних умов, які стимулюють розвиток туризму в Україні;

- запровадження пільгових умов для організації туристичної та екскурсійної роботи серед дітей, підлітків, молоді, інвалідів та малозабезпечених верств населення;

- заохочення національних та іноземних інвестицій у розвиток туристичної індустрії;

- встановлення порядку стандартизації, сертифікації та ліцензування в галузі туризму;

- впровадження системи статистичної звітності суб'єктів туристичної діяльності;

- визначення порядку управління державною власністю в галузі туризму;

- створення рівних можливостей на ринку туристичних послуг для суб'єктів підприємництва незалежне від форм власності, сприяння розвитку конкуренції, забезпечення дотримання в цій галузі антимонопольного законодавства;

- забезпечення безпеки туристів, захист їхніх прав, інтересів та майна;

- підтримка розвитку туризму в регіонах, визначення статусу окремих туристичних центрів, створення умов для пріоритетного розвитку туристичної індустрії;

- організація та розвиток системи наукового забезпечення галузі туризму, підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації туристичних кадрів;

- розвиток співробітництва із зарубіжними країнами та міжнародними організаціями, участь у міжнародних програмах розвитку туризму, розробка та укладання міжнародних двосторонніх і багатосторонніх договорів у галузі туризму та визначення механізму їхньої реалізації.

- ліцензування, стандартизації в туристичній індустрії, сертифікації туристичного продукту;

- установлення правил в'їзду в Україну, виїзду з України і перебування на території України з урахуванням інтересів розвитку туризму;

- прямих бюджетних асигнувань на розробку і реалізацію державних цільових програм розвитку туризму;

- створення сприятливих умов для інвестицій у туристичну індустрію;

- податкове і митне регулювання;

- надання пільгових кредитів, встановлення податкових і митних пільг туроператорам і турагентам, що займається туристичною діяльністю на території України і приваблюючи іноземних громадян для заняття туризмом на території України;

- сприяння кадровому забезпеченню туристичної діяльності;

- розвиток наукових досліджень у сфері туристичної індустрії;

- сприяння участі українських туристів, туроператорів, турагентів і їхніх об'єднань у міжнародних туристичних програмах;

- забезпечення картографічною продукцією;

- іншими способами, які застосовуються в порядку, встановленому законодавством України [20].

Координацію туристичної діяльності в Україні здійснює державний орган виконавчої влади в сфері туризму.

На рисунку 1. Розглянуто основні функції держави відносно туризму.

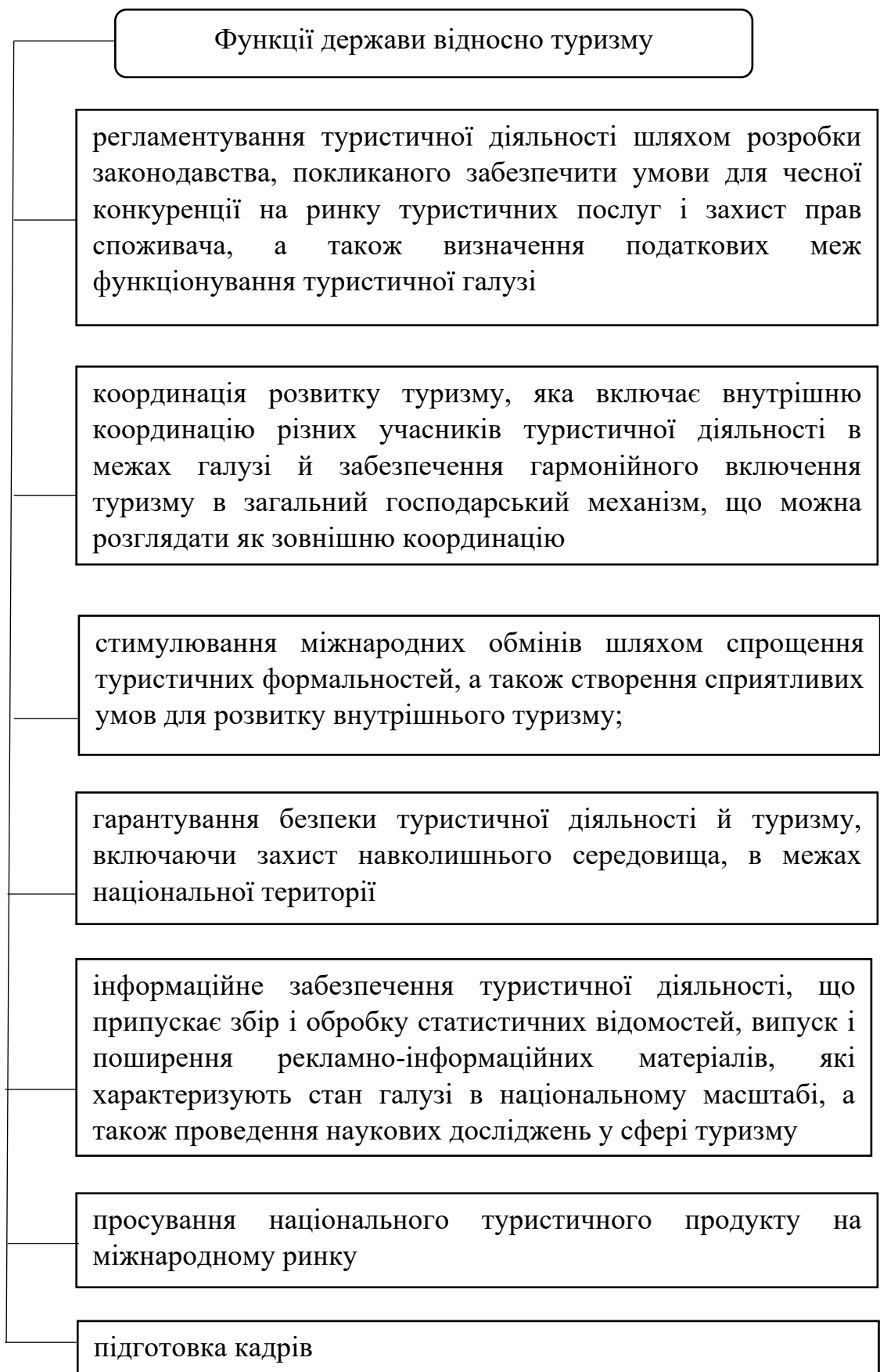

Рис. 1 Функції держави відносно туризму

Джерело: складено автором.

Управління туристичною галуззю здійснюється, як правило, через спеціальний адміністративний орган. В Україні є Державне агентство розвитку туризму (ДАРТ). Темпи розвитку туризму зазвичай тісною мірою залежать від позиції ДАРТ в структурі органів державної влади й ступеня втручання держави в просування туристичного продукту.

На рис. 1.2 наведено основні аспекти теоретичних засад державного регулювання туристичної галузі.

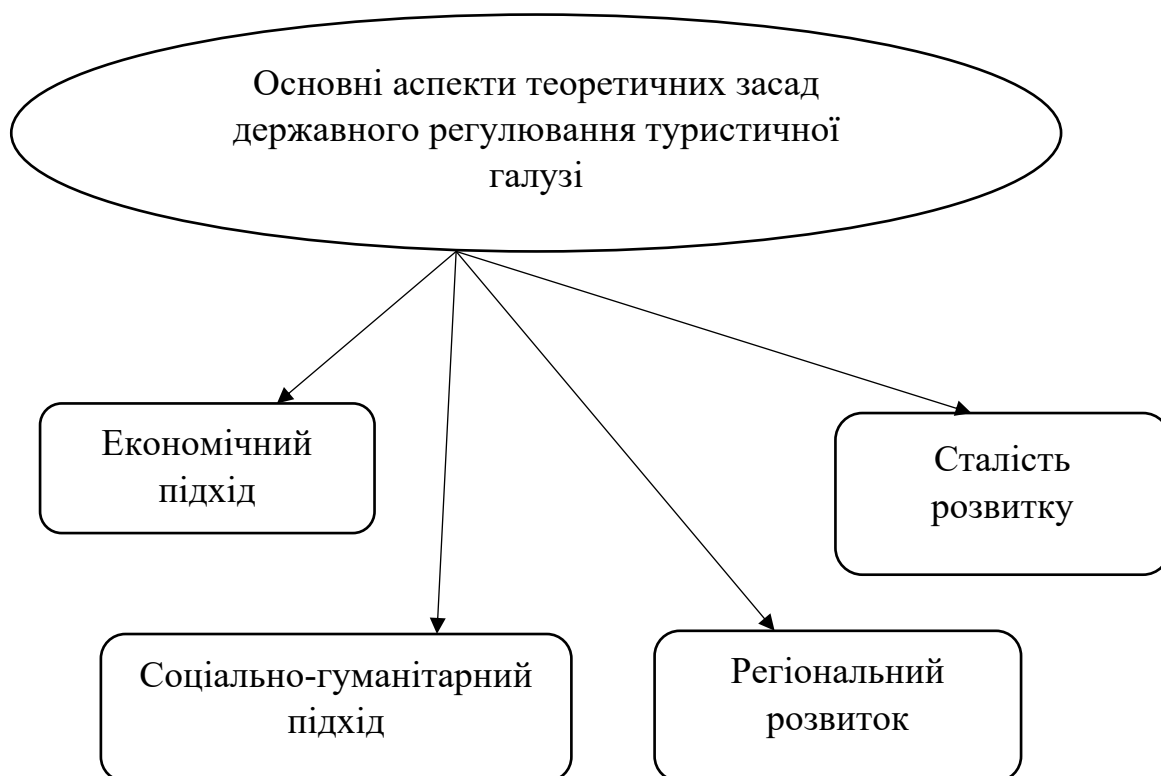

Рис. 1.2 Основні аспекти теоретичних засад державного регулювання туристичної галузі

Джерело: складено автором.

Основні аспекти теоретичних засад державного регулювання туристичної галузі включають:

- Економічний підхід: з точки зору економічної теорії, державне регулювання туризму розглядається як інструмент стимулювання розвитку

туристичної індустрії через забезпечення оптимальних умов для підприємницької діяльності, інвестицій та розвитку інфраструктури.

- Соціально-гуманітарний підхід: з урахуванням соціальних аспектів туризму, державне регулювання спрямоване на забезпечення доступності туристичних послуг для різних верств населення, збереження та просування культурної спадщини та підтримку національної та місцевої ідентичності.

- Сталість розвитку: однією з основних концепцій в сучасному державному регулюванні туризму є принцип сталого розвитку. Держава спрямовує зусилля на розвиток туризму, який забезпечує збалансований розвиток економіки, суспільства та довкілля, не порушуючи потреб майбутніх поколінь.

- Регіональний розвиток: державне регулювання туристичної галузі також спрямоване на забезпечення рівномірного розвитку регіонів. Шляхом стимулювання туризму у різних регіонах країни держава сприяє зменшенню рівнів регіональних нерівностей та забезпеченню соціально-економічного зростання у всіх областях.

Загальна мета теоретичних основ державного регулювання туристичної галузі полягає у забезпеченні сталого, ефективного та інклюзивного розвитку туризму, який сприяє якісному підвищенню життя населення та розвитку економіки країни.

У країнах з нестабільною економікою необхідна підвищена увага держави до туристичного сектору, оскільки це може допомогти частково нейтралізувати негативні наслідки. Деретуляція туристичного сектору з боку держави порушить баланс у відносинах між виробниками та споживачами туристичних продуктів, і найбільше постраждають споживачі.

Тому першочерговим завданням є з'ясування ролі держави та її адміністративних органів і організацій у розвитку туристичної діяльності та просуванні національного туристичного продукту. Йдеться не про специфічну туристичну політику, а про управлінські важелі, які можуть бути використані

для ефективного вирішення конкретних проблем, що стоять перед туристичною галуззю.

1.2. Інструменти та методи державного впливу на туристичну галузь

Державний вплив на туристичну галузь охоплює різноманітні заходи та політики, спрямовані на регулювання та стимулювання розвитку туристичного сектору у країні.

Важливо, що у частині 4-7 статі 13 ЗУ «Про туризм» вказано, що надання необхідної допомоги туристам, які опинилися у надзвичайній ситуації в межах території України, здійснюється спеціалізованими державними, комунальними та приватними службами, а також рятувальними командами, що утворюються відповідно до законодавства [20].

Зокрема, Кабінетом Міністрів України (КМУ) визначається організація рятувальних команд і порядок здійснення рятувальних заходів. Держава забезпечує захист законних прав та інтересів іноземних туристів відповідно до законодавства та міжнародних договорів України [22].

Кожен турист повинен бути впевнений в державній гарантії захисту відпочиваючих та можливості отримання кваліфікованої допомоги у разі виникнення нестандартних непередбачуваних ситуацій.

При купівлі туристичного продукту (отримання туристичної послуги) замовник такої послуги фактично є споживачем. Тому, ЗУ «Про захист прав споживачів» слід відносити до законодавчих актів, які регулюють туристичну діяльність. І в сфері суспільних відносин та товарообігу туристичні послуги є споживчими послугами, через що і підпадають під сферу дії законодавства України про захист прав споживачів. Даний закон мстить перелік як прав споживачів так і їхніх обов'язків, а також опис процедури дій у разі отримання товару (послуги) неналежної якості [23].

Механізм реалізації туристичної політики держави включає:

- складання цільових програм з розвитку туризму на рівні держави і регіонів;
- розробку конкретних заходів, спрямованих на досягнення поставленої стратегічної мети;
- державне регулювання розвитку туристичної галузі.

На рисунку 1.3 наведено інструменти та методи державного впливу на туристичну галузь.

Рис. 1.3 Інструменти та методи державного впливу на туристичну галузь
Джерело: складено автором.

Інструменти та методи державного впливу на туристичну галузь включають різноманітні заходи та механізми, спрямовані на стимулювання

розвитку туризму, забезпечення безпеки та якості туристичних послуг, а також підтримку та розвиток туристичної інфраструктури. Наприклад:

- Законодавче регулювання: прийняття та впровадження законів, постанов, регламентів та інших нормативно-правових актів, які регулюють туристичну діяльність, забезпечують права та інтереси туристів, встановлюють вимоги щодо якості та безпеки туристичних послуг, а також стимулюють розвиток галузі.

- Фінансова підтримка: надання державних субсидій, грантів, кредитів та інших фінансових стимулів для розвитку туризму, будівництва і реконструкції туристичної інфраструктури, проведення маркетингових кампаній та рекламних заходів.

- Створення правових та інституційних умов: формування сприятливого правового середовища для розвитку туризму, створення спеціалізованих державних установ та агентств, які відповідають за регулювання та розвиток туристичної галузі.

- Маркетинг та реклама: здійснення маркетингових досліджень, розробка та впровадження маркетингових стратегій та планів для просування туристичного продукту, реклама туристичних напрямків та об'єктів.

- Розвиток туристичної інфраструктури: забезпечення будівництва та розвитку готелів, ресторанів, музеїв, атракціонів, транспортних маршрутів та інших об'єктів, які забезпечують зручність та комфорт для туристів.

- Освіта та навчання: проведення навчальних курсів, семінарів та тренінгів для працівників туристичної галузі, а також інформаційно-просвітницьких заходів для туристів щодо безпеки та культурних особливостей місцевостей.

- Технологічні інновації: впровадження сучасних технологій в туристичну діяльність, таких як онлайн-бронювання, мобільні додатки, використання віртуальної реальності та інших інноваційних засобів для покращення якості та ефективності послуг.

Ці інструменти та методи дозволяють державі ефективно впливати на розвиток туристичної галузі, забезпечуючи її стійкий розвиток та здатність відповідати на потреби та очікування туристів.

Слід виокремити, що щодо безпеки майна туриста, то відповідно до ст. 32 ЗУ «Про туризм» за неналежне виконання своїх зобов'язань туроператор, турагент, інші суб'єкти туристичної діяльності несуть майнову та іншу відповідальність, визначену в договорі відповідно до чинного законодавства. Розмір майнової відповідальності туроператора, турагента чи іншого суб'єкта туристичної діяльності не може перевищувати фактично завданих замовнику збитків з їх вини [20].

Для того, щоб заявляти вимоги про відшкодування збитків, потерпіла сторона повинна довести наявність самих збитків, вину завдавача шкоди і причинно-наслідковий зв'язок між діями завдавача шкоди і фактичними негативними наслідками. Для того, щоб мати докази, турист повинен відповідально та свідомо ставитися до всієї, яку підписує, а також до дій, які він вчиняє, як перед тим, як скористатися туристичним продуктом, так і під час самого користування для того, аби у випадку необхідності надати своєму адвокату вичерпне коло доказів, які можуть бути взяті судом до уваги в майбутньому [28].

Принцип фінансової безпеки туриста у контексті співпраці з суб'єктом туристичної діяльності закріплений на законодавчому рівні у статті 15 ЗУ «Про туризм», згідно з якою: туроператор та турагент зобов'язані здійснити фінансове забезпечення своєї цивільної відповідальності (гарантією банку або іншої кредитної установи) перед туристами [20].

Відшкодування збитків, заподіяних туристу в разі виникнення обставин неплатоспроможності туроператора (турагента) чи внаслідок порушення процесу про визнання його банкрутом, здійснюється відповідною кредитною установою на підставі:

- заяви туриста;
- договору на туристичне обслуговування (ваучера);

- документів, що підтверджують невиконання туроператором (турагентом) договірних зобов'язань [28].

Основними важелями державного втручання в туристичній сфері є:

- розробка законодавчої бази, яка регламентує основні питання розвитку туристичної сфери, включаючи економічне стимулювання розвитку перспективних видів туризму (зазвичай, це досягається запровадженням податкових пільг і особливих умов інвестування), а також розробку правил функціонування туристичних підприємств;

- розробка антикризових програм, які дають змогу пом'якшити несприятливі наслідки нерівномірного розвитку світових економічних процесів. Загалом туристична галузь демонструє вищу стійкість у кризових ситуаціях, ніж більшість інших галузей, у тому числі завдяки значній інерційності цієї сфери (створення матеріально-технічної бази, яка забезпечує задоволення потреб розвитку традиційних видів туризму, триває кілька років, причому практично немає можливості швидко змінювати пропозицію відповідно до мінливого попиту).

Договірна практика, поширена в туристичній сфері, також сприяє пом'якшенню впливу кризових явищ. Водночас на туристичну діяльність, як на жодну іншу, впливають фактори, що перебувають поза контролем представників цієї сфери (теракти, зміна політики, у тому числі візової, негативна інформація про напрямок, випадки масових захворювань, зміни клімату, коливання курсу валют та ін.);

- створення умов, які сприяють залученню інвестицій у туристичну сферу. Стабільна державна економічна політика й розробка стратегії розвитку туристичної галузі на перспективу – найвагоміші серед них;

- вирівнювання економічного розвитку регіонів за допомогою визначення пріоритетів і розмірів державної підтримки;

- координація темпів розвитку туристичної галузі й суміжних галузей;

- регулювання туристичних потоків шляхом формування попиту й розширення пропозиції у сфері туристичних послуг [28].

Тому, здійснення туристичної діяльності в Україні не тільки підлягає державній реєстрації (в загальному порядку, відповідно до ЗУ «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців»), але й регулюється спеціальним ЗУ «Про туризм», де визначено особливі умови для того, аби займатися таким бізнесом:

1) наявність відповідного фінансового забезпечення (ст. 15 ЗУ «Про туризм»);

2) ліцензування туристичної діяльності (для туроператорів), (ст. 17 ЗУ «Про туризм»);

3) стандартизація у сфері туристичної діяльності (ст. 18 ЗУ «Про туризм»).

Страхування туристів (медичне та від нещасного випадку) є обов'язковим і забезпечується суб'єктами туристичної діяльності на основі угод із страховиками, згідно частини 1 статті 16 ЗУ «Про туризм».

Вище вказаний закон, не обмежує перелік прав туристів. При укладанні Договору на туристичне обслуговування сторони керуються не тільки даним Законом, але й положеннями Господарського та Цивільного кодексів України щодо Договорів про надання послуг, і, відповідно, всі погоджені умови, які вони внесуть разом із законодавчо визначеними умовами, будуть мати чинність для даних Сторін після укладення такого договору. Тому, турист повинен бути достатньо обізнаним перед тим, як укласти такий договір.

Отже, державне регулювання розвитку туристичної галузі є одним з механізмів реалізації політики держави в галузі туризму.

1.3. Міжнародний правовий зміст гарантування безпеки туриста

Міжнародний правовий зміст гарантування безпеки туриста визначається різними міжнародними конвенціями, домовленостями та

стандартами, які спрямовані на захист прав та інтересів туристів як національних, так і міжнародних.

Туристам слід знайти основні аспекти міжнародного правового забезпечення безпеки туризму:

- Права та обов'язки туроператорів і туристів, які містять правила щодо діяльності туроператорів та права туристів на отримання інформації, безпеку, а також відшкодування у разі порушення умов угоди.

- Захист консульських прав відповідно до Міжнародних конвенцій забезпечують туристам право на консульський захист в разі порушення їх прав або ситуацій кризового характеру.

- Міжнародна співпраця у сфері боротьби зі злочинністю – це міжнародні угоди та механізми співпраці між країнами для боротьби зі злочинністю, яка може впливати на безпеку туристів.

- Стандарти безпеки та якості розроблені Міжнародними організаціями, такими як Всесвітня організація туризму (UNWTO) та Міжнародна асоціація повітряного транспорту (IATA), розробляють стандарти та рекомендації щодо безпеки та якості туристичних послуг.

- Особлива увага приділяється міжнародними організаціями контролю за поширенням епідемій та вірусних захворювань, які можуть впливати на безпеку туристів.

Для тих туристів, які подорожують за межами України, важливою є інформація про туристичні представництва. Згідно з частиною 2, статті 36 ЗУ «Про туризм» за поданням центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері туризму та курортів, КМУ може відкривати за межами України туристичні представництва. Порядок створення, діяльність і ліквідації туристичних представництв визначається КМУ відповідно до міжнародних договорів України [20].

Саме тому, кожен турист перед тим, як виїжджати за кордон, в межах своєї власної відповідальності повинен бути в курсі суспільно-політичної ситуації в країні, куди їде на відпочинок. Права туристів є взаємно

визначеними в договорі туристичного обслуговування. Юридична безпека туриста в його обізнаності, проінформованості, свідомості, грамотності та розумності, які він набуває самостійно [28].

Для того, щоб виконувати свої функції, організації, що керують туристичною галуззю, повинні налагодити відносини з міністерствами економіки, зовнішньоекономічних зв'язків або зовнішньої торгівлі, культури, освіти, сільського господарства і транспорту. Однак роль Міністерства туризму виходить за рамки простої взаємодії з різними державними установами. Перш за все, вона повинна визначити сферу своїх повноважень і питання, які належать виключно до її компетенції, а також отримати підтвердження свого права на виконання цих функцій. Уряд країни, в якій знаходиться туристична адміністрація, наділив її винятковими повноваженнями щодо регулювання туристичної діяльності, просування країни як туристичної дестинації та вирішення питань, пов'язаних з професійним навчанням, а також правом виступати представником галузі в проектах і програмах інших відомств у сферах, пов'язаних з туризмом [28].

Основа захисту загальних прав людини закладена прийняттям Всезагальної декларації прав людини від 10 грудня 1948 року, який відтепер щорічно відзначається як День захисту прав людини. У декларації, зокрема, закріплено:

- рівність всіх людей, які народжені вільними і рівними у правах;
- заборона дискримінації за ознакою статті, раси, кольору шкіри, мови, релігії та інших відмінностей;
- право кожного на життя, свободу та особисту недоторканість;
- право кожної людини на правосуб'єктність;
- рівність всіх перед законом, право на звернення до суду;
- заборона необґрунтованих арештів, презумція невинності та заборона зворотної сили закону;
- право на свободу пересування та вибір місця проживання та інші права [28].

Всезагальна декларація прав людини надала імпульс до розвитку так званого «права прав людини», систему джерел якого складають:

- чотири Женевські конвенції про захист прав людини в період збройних конфліктів (серпень 1949 р.);

- Європейська конвенція про захист прав людини і основних свобод (1950 р.);

- Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (1966 р.).

Згідно, норм вищевказаного Пакту 1966 р. держави гарантували кожному індивіду право на працю, право на участь в культурному житті, справедливі та сприятливі умови праці, право на відпочинок, на соціальне забезпечення, до якого ми не безпідставно відносимо внутрішній і міжнародний туризм.

Міжнародний пакт про цивільні і політичні права, окрім загальних прав людей, проголошує права на гуманну поведінку, право на свободу пересування та свободу вибору місця проживання, право на захист особистого життя, що має безпосереднє відношення до туристичних обмінів.

Проте, у непередбачених у соціально-політичному відношенні етапах розвитку держав, коли життя народів перебуває під загрозою, країни мають право відступати від своїх зобов'язань за пактом 1966 року в частині, яка зумовлена гостротою положення за умови недопущення дискримінації та дотримання переліку невід'ємних прав і свобод. Тому, майбутнім туристам потрібно знати про такі періоди в житті країн, у які вони збираються здійснити подорожі.

У деяких країнах туристична адміністрація є частиною Міністерства економіки, транспорту, промисловості і торгівлі, що забезпечує політичний і фінансовий рівень, необхідний для вирішення галузевих проблем, підтверджуючи важливість туристичної галузі для цих країн. Країни, відомі у світі своєю туристичною галуззю, такі як Італія, Туніс, Кіпр, Іспанія та

Австрія, мають сильні органи управління туризмом, що належать до інших міністерств.

Міністерства туризму в країнах, які надають туризму великого значення, з усією розмаїтістю своїх департаментів і відділів нагадують уряди в мініатюрі: тут, наприклад, є і податковий відділ, і інвестиційний, і департамент управління майном, і відділи професійної освіти, економіки й статистики, сертифікації, ліцензування. Для виконання своїх функцій структура, яка керує туристичною галуззю, повинна налагоджувати відносини з міністерствами економіки, зовнішньоекономічних зв'язків або зовнішньої торгівлі, культури, освіти, сільського господарства й транспорту. Але роль національної туристичної адміністрації (міністерства туризму) не зводиться до простої взаємодії з різними державними структурами. По-перше, вона повинна визначити коло своїх повноважень і питань, які входять винятково до її компетенції, а також домогтися визнання за собою права виконання цих функцій. Уряди країн, в яких діють державні органи управління туризмом, передають їм ексклюзивні повноваження для вирішення питань, які стосуються регламентації туристичної діяльності, просування країни як туристичного напрямку, питань професійної підготовки, а також право виступати представником галузі в проектах і програмах інших відомств у частині, що стосується туризму.

Тоді як, в Україні Міністерство закордонних справ (МЗС) є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері зовнішніх відносин. При цьому, забезпечення міжнародної безпеки і захист прав та інтересів громадян, юридичних осіб України за кордоном.

Шенгенський прикордонний кодекс регламентує перетин іноземцями кордону з європейськими країнами. Прикордонна перевірка зводиться до головної мети – переконатися, що подорожуючий не планує порушувати європейські міграційні правила.

Актуальну інформацію щодо попередження подорожуючих з питань безпеки відвідування потенційно чи реально небезпечних територій та держав, можна завжди знайти на офіційному сайті міністерства закордонних справ України [18].

Зокрема, розділи сайту «Консульські питання» містить таку інформацію:

- поради подорожуючим;
- рекомендації МЗС громадянам України, які планують поїздку за кордон;
- отримання медичних послуг за кордоном;
- виїзд та в'їзд в Україну громадян України;
- режим в'їзду до іноземних країн для громадян України [18].

Прикордонники мають право перевірити виконання п'яти вимог, причому ці вимоги не залежать від наявності візи, вони діють рівною мірою для мандрівників, які перетинають кордон у межах як візового, так і безвізового режиму.

Безпечні умови в'їзду до ЄС:

- 1) наявність документа для перетину кордону (закордонний паспорт);
- 2) переконливе обґрунтування мети та умов перебування у країнах Європи;
- 3) наявність достатніх фінансових коштів для перебування в ЄС та для повернення додому;
- 4) відсутність туриста у переліку осіб, яким заборонений в'їзд до ЄС;
- 5) відсутність з боку туриста загрози для громадського порядку, безпеки, громадського здоров'я та міжнародних відносин [28].

Додатково, на кордоні для перевірки мети поїздки можуть попросити такі підтверджуючі документи:

- 1) Для бізнес-подорожей та відряджень:
 - квиток на виставу або захід, якщо метою поїздки є їхнє відвідування;
 - запрошення на зустріч;
 - інший документ, що підтверджує торговельні або ділові відносини.

2) Для подорожей з метою навчання:

- студентське посвідчення чи сертифікат про відвідування курсів;
- сертифікат про реєстрацію/зарахування до навчального закладу/школи/курсів.

3) Для подорожей з метою участі в політичних, наукових, культурних, спортивних або релігійних заходах чи з іншою метою:

- запрошення, вхідні квитки, дані про реєстрацію або програми (із вказанням назви організації, яка запрошує та термін перебування);
- будь-які інші прийнятні документи, що підтверджують мету візиту.

4) Для туризму чи приватних подорожей:

- бронювання проживання або запрошення в довільній формі, якщо ви збираєтеся зупинитися у друзів;
- зворотний квиток (окрім подорожей автомобілем);
- маршрут або план поїздки, якщо подорож автомобілем [28].

Важливо, надати докази фінансової спроможності або забезпечення поїздки, а саме:

- готівкові чеки;
- тревел-чеки;
- оплачене проживання та квитки;
- фінансові гарантії сторони, яка запрошує;
- кредитні картки міжнародних платіжних систем.

При цьому, довідки з місця роботи, виписки з банків про стан рахунку та інші подібні документи не включені до списку та не обов'язкові до надання.

Варто зауважити, що Всесвітня туристична організація запустила глобальну програму із безпеки та захисту туристів. Мета програми – розробка керівних принципів для держав-членів і приватних операторів сектору, та прийняття загальних правил, що регулюють безпеку та захист туристів.

Також, ініційовано створення єдиних міжнародних організацій для регулювання певних напрямів, для прикладу:

- Міжнародна асоціація повітряного транспорту (International Air Transport Association, IATA);

- Міжнародна організація кримінальної поліції (International Criminal Police Organization, ICPO).

Міжнародна асоціація повітряного транспорту є глобальною організацією для міжнародних авіаперевезень. Вона об'єднує всі міжнародні повітряні перевезення та професійну асоціацію авіакомпаній, що здійснюють міжнародні перевезення. Асоціація має на меті працювати над:

- забезпеченням безпеки цивільної авіації та аеропортів від незаконних актів,

- впроваджувати «стратегію безпеки», яка включає програму перевірок безпеки, обмін досвідом між авіакомпаніями тощо.

- впровадження безпеки поза межами комерційної конкуренції, наприклад, розробка «партнерських угод» про безпеку з партнерськими організаціями.

Міжнародна організація кримінальної поліції – це організація, яка займається пошуком певних об'єктів або осіб і допомагає пошукам поліції. Окрім цього, також допомагає в боротьбі із тероризмом, в тому числі з його впливом на туризму.

Безпека туристичних подорожей – це комплексна концепція, а її вирішення вимагає координації зусиль усіх зацікавлених сторін у сфері туризму: держави, туристичних операторів (туроператорів), самих туристів.

З боку держави сприяння розвитку туризму та безпеки подорожей відображається у створенні правової бази, яка забезпечує громадський порядок, загальну безпеку та належне управління.

З боку громадськості сприяння розвитку туризму виражається в наступному. Крім того, держави мають договірні відносини з іншими державами з питань безпеки туристичних подорожей і розробляють стандарти, положення, правила і програми з безпеки туристичних подорожей.

Очікується, що туристи розуміють і поважають країни та місця, які вони відвідують, людей, природне та культурне середовище.

Міжнародна практика дає приклади розробки державними органами ряду держав рекомендацій, пов'язаних з відвідуванням тих або інших країн і регіонів світу. При цьому, нормативні документи з питань безпеки окремих видів туристичних подорожей і окремих категорій туристів розробляються на:

- міжнародному,
- регіональному,
- національному рівнях.

Отже, забезпечення безпеки туриста на міжнародному рівні вимагає спільних зусиль держав та міжнародних організацій, а також впровадження та дотримання відповідних стандартів та правил у сфері туризму.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз законодавства та нормативно-правового забезпечення галузі туризму

З 1997 року Україна стала дійсним членом Всесвітньої туристичної організації, Статут якої, прийнятий 1970 року, є одним з найважливіших міжнародно-правових актів у сфері регулювання туристичної індустрії.

Серед пріоритетних напрямів діяльності організації – спрощення туристичних обмінів і уніфікація формальностей та визначення й узгодження законодавчого порядку регулювання туризму. Однак попри членство України у ВТО й позірне удосконалення законодавства реальне застосування задекларованих правових норм в галузі туризму залишається болючим питанням, яке через підписання Угоди про асоціацію набуло нового звучання [26].

Туристична діяльність має ґрунтуватися на чітко визначеній правовій основі. В Україні основу системи туристичного законодавства утворюють Конституція України, міжнародно-правові акти у сфері відповідної діяльності, Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про туризм» від 18.11.2003 як спеціальний нормативно-правовий акт, а також підзаконні нормативно-правові акти у сфері туризму. Однак на сьогодні законодавча база регулювання туристичної індустрії потребує удосконалення й приведення у відповідність із європейськими стандартами [26].

Питання туризму в Україні регулюють такі нормативно-правові акти, як:

- Конституція України;
- Цивільний кодекс України;
- Господарський кодекс України
- Податковий кодекс України;

- Закон України «Про туризм»;
- Закон України «Про господарські товариства»;
- Закон України «Про захист прав споживачів»;
- Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства»;
- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку продовження строку перебування та продовження або скорочення строку тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства на території України»;
- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку органів ліцензування»;
- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Ліцензійних умов провадження тур операторської діяльності».

Окрім ЗУ «Про туризм», який визначає основні принципи державного регулювання у сфері туризму, встановлює права та обов'язки учасників туристичного ринку, визначає порядок організації туристичної діяльності та інші, існує ряд інших ЗУ, які регламентують туристичну діяльність. Важливою, є постанова КМУ «Про затвердження Порядку видачі ліцензій на провадження туроператорської діяльності», яка встановлює процедуру та умови отримання ліцензій на провадження туроператорської діяльності.

ЗУ «Про захист прав споживачів», який містить норми, які стосуються прав споживачів у сфері туризму, зокрема, право на інформацію, безпеку та відшкодування в разі порушення умов туру [23].

Нормативно-правові акти, щодо культурної спадщини, які містить норми, що стосуються охорони та використання культурної спадщини, яка є важливим аспектом туризму.

Актуальними залишаються питання створення нормативно-правової бази державного регулювання в галузі туризму, податкової політики, приватизації й акціонування, створення інвестиційних умов, що стимулюють приплив коштів в об'єкти туристичної індустрії на території України.

Насамперед це стосується готельних і курортно-лікувальних підприємств країни, які можна ефективно розвивати, створюючи нові робочі місця, популяризуючи культурні цінності, багатство флори і фауни, рекреаційний потенціал нашої країни.

Проблематика державного регулювання туристичної галузі полягає у визначенні основних тенденцій розвитку міжнародного туризму та впровадженні відповідних кроків інтеграції України в міжнародний ринок туристичних послуг з урахуванням її реальних можливостей. Крім того, необхідно визначити повноваження та участь держави в регулюванні туристичного ринку, оскільки саме вона формує умови, необхідні для функціонування суб'єктів туристичної діяльності як на національному, так і на міжнародному ринках.

Ефективне державне регулювання потребує наукового та методичного забезпечення. Незважаючи на активізацію дослідницьких зусиль, спрямованих на аналіз питань туризму, певні аспекти державного регулювання цієї галузі залишаються вивченими недостатньо. Бракує досліджень, присвячених як теоретичному осмисленню зазначених питань, так і розробці науково обґрунтованих практичних рекомендацій щодо державного регулювання туристичної галузі на:

- національному,
- регіональному,
- місцевому рівнях.

Вироблення стратегії розвитку туристичної галузі і створення умов для її ефективного впровадження є складним завданням. Щоб успішно його виконати, уникати політичних помилок і прорахунків, доцільно скористатися досвідом інших країн.

Нормативно-правові акти створюють правову базу для розвитку туризму в Україні, але їх ефективність може залежати від їхньої реалізації та виконання в практиці. Для забезпечення сталого розвитку туризму важливо постійно

оновлювати та вдосконалювати законодавство відповідно до сучасних викликів та потреб галузі.

На рисунку 2.4 наведено нормативно-правове забезпечення туристичної галузі в Україні.

Рис. 2.4 Нормативно-правове забезпечення туристичної галузі в Україні.

Джерело: складено автором.

Нормативно-правове забезпечення галузі туризму в Україні включає різні закони, нормативні акти та стратегії, спрямовані на розвиток туризму в країні. Ось кілька ключових аспектів:

1) Законодавство.

Україна має закони, які регулюють туризм, зокрема Закон «Про туризм», прийнятий у 2011 році. Цей закон встановлює загальні принципи державної політики в сфері туризму, права та обов'язки учасників туристичного ринку, порядок організації туристичної діяльності, включаючи відповідальність за невиконання законодавства.

2) Захист прав споживачів.

Україна має законодавство, що регулює права туристів та захищає їх від недобросовісних практик туроператорів та готелів.

3) Регулювання туристичної інфраструктури.

Це включає в себе будівництво та планування готелів, ресторанів, музеїв, атракцій та інших об'єктів, які привертають туристів.

4) Податкові пільги та стимули.

Уряд може надавати податкові пільги та інші стимули для розвитку туризму, такі як знижені ставки податків на готелі чи туристичні агентства.

5) Стратегії розвитку.

Уряд України регулярно приймає стратегії та програми розвитку туризму, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності країни як туристичного напрямку. Ці стратегії зазвичай включають заходи щодо реклами, інфраструктури, підтримки малих підприємств та інші.

6) Ліцензування та сертифікація.

Україна має систему ліцензування та сертифікації туристичних фірм та послуг. Це важливо для забезпечення якості та безпеки туристичних послуг для відвідувачів.

Ці аспекти нормативно-правового забезпечення галузі туризму в Україні спрямовані на створення сприятливого середовища для розвитку туризму, збільшення його внутрішнього та зовнішнього обсягу, а також забезпечення безпеки та комфорту туристів.

Стаття 30 ЗУ «Про туризм» встановлює відповідальність за порушення законодавства у сфері туризму. До порушень законодавства у сфері туризму належать:

1. провадження туроператорської діяльності без відповідної ліцензії або з порушенням ліцензійних умов;
2. залучення до надання туристичних послуг осіб, які не відповідають відповідним кваліфікаційним вимогам, встановленим законодавством;
3. ненадання інформації туристам, несвоєчасне надання інформації або надання недостовірної інформації;
4. порушення нормативно-правових актів у сфері туризму;
5. нецільове використання категорій об'єктів туристичної інфраструктури;
6. порушення умов договору про надання туристичних послуг, укладеного між туристом та суб'єктом туристичної діяльності;
7. невиконання розпорядження уповноваженого органу або особи про усунення порушення умов дозволу;
8. порушення правил охорони або використання об'єктів туристичної інфраструктури, знищення або пошкодження туристичних об'єктів;
9. перешкоджання законно уповноваженим посадовим чи службовим особам в управлінні туристичною діяльністю, перевірці якості туристичних послуг, що надаються, або дотримання умов дозволу, стандартів, норм і правил, що стосуються туристичної діяльності;
10. незаконне перешкоджання здійсненню туристичної діяльності;
11. розголошення конфіденційної або іншої інформації, що охороняється законом [19].

Також цим Законом може бути передбачена відповідальність і за інші правопорушення у сфері туризму.

Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи у сфері туристичної діяльності несуть відповідальність за порушення законодавства відповідно до закону.

Отже, вище проаналізовані закони та нормативно-правові акти створюють правову базу для розвитку туризму в Україні, але їх ефективність може залежати від їхньої реалізації та виконання в практиці. Для забезпечення сталого розвитку туризму важливо постійно оновлювати та вдосконалювати законодавство відповідно до сучасних викликів та потреб галузі.

2.2. Характеристика проблем ефективності державного регулювання

Недоліки державного регулювання сфери туризму можуть включати різноманітні проблеми, які обмежують розвиток цієї галузі та можуть негативно впливати на якість обслуговування та безпеку туристів.

Неефективність державного регулювання означає, що система державного контролю, законодавства та політики не досягає очікуваних результатів у вирішенні конкретних проблем або досягненні поставлених цілей.

Звичайно, найбільшою проблемою, в тому числі і розвитку туризму, в Україні є тривала війна. Адже, з 2014 року, через окупацію частини територій України росією, військова ситуація в країні є не стабільною, що не зумовлювало успішний розвиток туризму. Із 2022 року з початком повномасштабного воєнного вторгнення росії в Україну в'їзний туризм, як такий, призупинився. Ближче до літа 2022 року туристичні фірми почали активніше займатися внутрішнім туризмом. Але, в умовах війни туризм не може бути стратегічною галуззю економіки. Тому що, ні держава, ні туристичні дестинації не можуть забезпечити безпеку туристів [6].

Але, для країни в якій триває війна дуже важливо, щоб економіка працювала. А туризм – це галузь, яка дає поштовх цілому ланцюжку суміжних галузей. Одне робоче місце в туризмі створює до десяти різних місць в інших галузях [6].

На рис. 2.5 наведено різні сфери, в яких можуть проявлятися проблеми ефективності державного регулювання сфери туризму.

Рис. 2.5 Сфери, в яких можуть проявлятися проблеми ефективності державного регулювання сфери туризму

Джерело: складено автором.

Як у будь-якій сфері економічної діяльності, так і у туризмі для досягнення високих показників діяльності важливо створювати необхідні умови для комфортного туризму і забезпечувати повну безпеку. Суб'єкти індустрії туризму повинні мінімізувати й запобігати загрозам безпеці туристської діяльності [6].

Проблеми ефективності державного регулювання можуть виявлятися у різних сферах та мати різні аспекти, а саме:

1) Недостатня прозорість та відкритість, а саме коли правила та процедури регулювання недостатньо зрозумілі або доступні для загального громадського розуміння, це може призвести до недовіри до уряду та зростання корупції.

2) Надмірна бюрократія, через завищені адміністративні процедури та вимоги можуть ускладнити бізнес-середовище та знизити ефективність виконання законодавства.

3) Неспроможність адаптуватися до змін, а саме швидкі зміни в економічних, технологічних або соціальних умовах можуть вимагати швидкої реакції з боку уряду, але нерідко бюрократичні процеси уповільнюють або ускладнюють цей процес.

4) Недостатня ефективність регуляторного нагляду, якщо контроль та нагляд за виконанням регулювання є недостатнім або корумпованим, це може призвести до порушень правил та економічних втрат.

5) Недоліки у формулюванні політики, якщо законодавство або регулювання формулюються неякісно або без належного аналізу впливу, це може призвести до негативних наслідків для економіки та суспільства.

6) Політичний вплив, іноді державне регулювання може бути піддане політичному впливу, що може спричинити недоліки у виконанні або вибірці політик, які не завжди є найбільш ефективними.

7) Недостатня координація, якщо різні агенти державного регулювання працюють недостатньо координовано, це може призвести до дублювання зусиль, конфліктів та неоднозначності в регулюванні.

Розв'язання цих проблем може включати удосконалення законодавства та процедур, збільшення прозорості та відкритості, оптимізацію адміністративних процесів, збільшення контролю та нагляду, а також підвищення рівня професіоналізму у державних органах.

Але, уже сьогодні слід думати про повоєнне відновлення України і розвиток масового туризму, який не можливий в умовах суттєвих недоліків державного регулювання туристичної сфери.

Попри членство України у ВТО й позірне удосконалення законодавства реальне застосування задекларованих правових норм в галузі туризму залишається болючим питанням. Необхідність врахування європейського досвіду правового регулювання туристичної галузі – проблема, яка привертала увагу неодноразово й раніше.

З 1997 року Україна стала дійсним членом Всесвітньої туристичної організації, Статут якої, прийнятий 1970 року, є одним з найважливіших міжнародно-правових актів у сфері регулювання туристичної індустрії. Серед пріоритетних напрямів діяльності організації – спрощення туристичних обмінів і уніфікація формальностей та визначення й узгодження законодавчого порядку регулювання туризму.

Однак попри членство України у ВТО й позірне удосконалення законодавства реальне застосування задекларованих правових норм в галузі туризму залишається болючим питанням, яке через підписання Угоди про асоціацію набуло нового звучання [26].

Ситуація, що склалася в туристичній сфері в Україні, вимагає активного пошуку засобів подолання кризових явищ та інтенсифікації виробництва туристичного продукту, із забезпеченням необхідної його якості. Відповідно передбачено низку заходів, які мають забезпечити покращення туристичного середовища в Україні, зокрема:

- реформування туристичного законодавства в напрямі приведення його у відповідність із провідними світовими практиками ведення бізнесу;
- забезпечення стимулювання в'їзного і внутрішнього туризму;

- удосконалення механізмів фінансового забезпечення відповідальності туроператора та турагента перед туристами;
- створення державного реєстру суб'єктів туристичної діяльності;
- спрощення процедур та скорочення строків видачі дозвільних документів і погоджень на проектування та будівництво готелів, санаторно-курортних закладів, об'єктів відпочинкової та оздоровчої інфраструктури;
- внесення необхідних зміни до державних стандартів України в галузі туризму тощо [26].

Отже, пріоритетним напрямком розвитку туризму є забезпечення безпеки туристам і туристичним DESTINATION. В умовах воєнного стану державні органи влади і туристична індустрія не може гарантувати повної безпеки. Проте, проаналізувавши вище наведені вимоги і заборони щодо певних територій України, туристичні фірми і туристи, котрі самостійно планують свій відпочинок, можуть обрати і пропонувати туристичні маршрути із меншим рівнем виникнення небезпек пов'язаних із воєнними діями. Також, вже зараз потрібно думати про суттєву модернізацію, в тому числі, й курортних готелів з позиції безпеки. Бо ж нова реальність буде диктувати запит від туристів на наявність бомбосховища в закладі гостинності, а вже потім – інших сервісів та опцій.

Узагальнені результати представленого дослідження можна використати для:

- створення безпечних умов подорожей;
- забезпечення безпеки в туризмі шляхом чітко спланованої роботи підприємств галузі задля безпечного і комфортного відпочинку туристів протягом всієї подорожі;
- проектування туристичних маршрутів відповідно до теперішніх вимог безпеки в умовах воєнного стану;
- створення нормативного забезпечення перебування туристів у певних місцях;

- прогнозування й прийняття відповідних рішень у звичайних умовах і в умовах надзвичайних ситуацій із застосуванням заходів безпеки для захисту туристів та працівників туристичних підприємств [6].

2.3. Шляхи оптимізації державного впливу на туристичний ринок

Держава регулює туристичний сектор за допомогою правових важелів, за рахунок підтримки своєї інфраструктури і в рамках міжнародної політики. Крім цього, держава регулює розвиток туризму двома шляхами: впливаючи на попит і доходи населення та через стимулювання формування пропозиції і регулювання ціноутворення на туристичні послуги.

Для управління попитом державою використовується такі інструменти:

- маркетинг і просування туристичного продукту;
- ціноутворення і обмеження доступу.

Заходи з просування туристичного продукту і послуг є складниками маркетингу, проведеного державою. Вони мають на меті пробудження попиту у потенційних клієнтів і спрямовані на створення якісного іміджу країни, заснованого на її привабливих символічних характеристиках. Ефективність заходів щодо просування туристичного продукту на зовнішньому ринку туристичних послуг може збільшитися за допомогою міжнародних угод із кооперації між міністерствами туризму або організаціями, відповідальними за туристичну підприємницьку діяльність [19].

Крім цього, для впливу на попит і пропозицію держава може використовувати інструменти обмеження або стимулювання надання окремих туристичних послуг. Наприклад, одним із найефективніших методів розвитку внутрішнього туризму в Україні може стати розвиток соціального туризму. Держава за допомогою надання працівникам бюджетної сфери, учням шкіл і вузів путівок за рахунок бюджетних коштів у вітчизняні рекреаційні зони могла б мати значний вплив на розвиток санаторно-курортного туризму [19].

В останні роки державна політика була все більш орієнтованою на всебічний розвиток туристичної галузі. В Україні практикувались регулярно приймати Стратегії розвитку туризму. Зокрема, остання прийнята була на період 2017-2026 років. Але, із вище вказаних причин вона не могла бути реалізованою.

Але, навіть в умовах війни туристична галузь в Україні продовжує функціонувати і надавати послуги. Важливим, у цьому моменті, є підтримка міжнародних організацій.

Зокрема, яскравим прикладом цього є те, що Генеральний Секретар ВТО ООН World Tourism Organization (UNWTO) Зураб Пололікашвілі, у вступній промові на 25-тій сесії Генеральної Асамблеї ВТО ООН, яка розпочала свою роботу в Самарканді, Узбекистані, ініціював створення робочої групи для підтримки туризму і економіки України [8].

« ВТО ООН має об'єднати зусилля усіх членів туристичної спільноти і зробити все можливе для того, щоб в'їзний туризм в Україні знову відновився. Впевнений, що підтримка усіх країн-членів ВТО ООН буде дуже корисною та стане прекрасним початком відродження туризму в Україні. Ми можемо почати з організації різноманітних заходів у відносно безпечних частинах країни, або ж біля кордонів із сусідніми державами», - запропонував Генсек ВТО ООН [8].

Не менш важливим моментом є те, що 1 червня 2023 року на 68-му засіданні Європейської Комісії Всесвітньої туристичної організації ООН (ВТО ООН) Україну одноголосно обрали головуючою у цьому органі. А, на 69-тому засіданні Європейської комісії ВТО ООН Україна, як країна-очільниця європейського сектору, представила програму туристичного розвитку регіону на 2024-2025 роки [8].

Голова Державного агентства розвитку туризму Мар'яна Олесків, яка очолила українську делегацію, заявила про готовність нашої держави інтегруватись у європейське туристичне середовище та запропонувала представникам цивілізованого світу спільно планувати відродження цього

напрямку в Україні: «Обрання України постійним членом свідчить про визнання нашої сили у цій сфері та відкриває нові можливості для співпраці та обміну досвідом з іншими європейськими та глобальними країнами. Ми будемо працювати над створенням сприятливого бізнес-середовища для розвитку галузі туризму, просування інвестицій та сприяння партнерствам з між народними компаніями. Україна має потенціал стати видатним туристичним напрямком, який приваблює людей з усього світу. Ми не просто мріємо про мирну та процвітаючу Україну. Ми працюємо над цим кожен день. Я щиро сподіваюся, що наш досвід відіграє ключову роль у формуванні нової архітектури європейського туризму, оскільки ця галузь, на мою думку, є основним показником миру та процвітання для будь-якої країни у світі» – підкреслила Мар'яна Олесків [8].

Українська делегація, представляючи Програму розвитку туризму у Європейському регіоні, запропонувала країнам-членам ЄТК протягом найближчих двох років зосередити зусилля на розвитку сталого туризму, а саме:

- акцентувати увагу на просуванні маловідомих напрямків та активізувати роботу над залученням туристів до них;
- приділяти більше уваги освіті та навчанню спеціалістів туристичної галузі, тим самим підвищуючи якість послуг;
- посилити співпрацю з урядами та приватним сектором задля культурного обміну, що в свою чергу буде сприяти взаєморозумінню між націями;
- зробити туристичні подорожі доступними для всіх мандрівників незалежно від віку, здібностей або інтересів [8].

Виступаючи перед представниками країн-членів ВТО ООН, голова української делегації зауважила, що прийняття та реалізація цієї програми дозволить туристичному сектору в регіоні не тільки швидко відновитися у постпандемічний період, а й розширити свої можливості [8].

«Разом ми можемо зробити туризм тією позитивною силою, яка об'єднує людей, сприяє економічному розвитку та захищає природні та культурні чудеса нашого континенту», - наголосила Голова ДАРТ [8].

Сьогодні мета державного регулювання туризму – це утворення нового конкурентоспроможного і високоефективного туристського комплексу, який би забезпечив здатність задоволення попиту вітчизняних та іноземних громадян у різних послугах. Регулювання туризму складається з координуючих дій, що сприяють розвитку туризму в повному обсязі за допомогою Всесвітньої туристичної організації, а також за узгодженості на міждержавному, національному та регіональному рівні. Головними напрямками державного регулювання є вдосконалення концепції державного регулювання щодо туристичної діяльності та дослідження методичних положень та уявлень, які забезпечують виконання цілей державного регулювання. Можна зробити висновок, що в останні роки в туристичній сфері діяльності активно формується нормативно-правова база, створюються державні та місцеві програми розвитку туристичної сфери, утворюються нові засоби та інструменти, які сприяють зростанню показників ефективності туризму в країні. Існуючі нормативно-правові акти в Україні не завжди регламентують найважливіші проблеми вдосконалення туризму на регіональному рівні. Для ефективного розвитку туризму на регіональному і місцевому рівнях необхідно виявляти такі питання правового регулювання:

- пошук та підтримка найважливіших напрямів туристичної діяльності,
- систематизація туристичних ресурсів та їх оцінка, організація режиму та охорони, а також порядку збереження цілісності та виконання заходів щодо їх відновлення,
- підтримка підприємців у сфері туризму [8].

Дуже важлива для туризму підтримка держави та формування інфраструктури, а також розвиток нормативного законодавства та будівництво нових об'єктів. Виходячи з наявних проблем туристичного бізнесу, необхідно

розробити шляхи та методи вирішення проблем та перспективи розвитку правового регулювання туристської діяльності [27].

На рисунку 2.6 представлено шляхи оптимізації державного впливу на туристичний ринок.

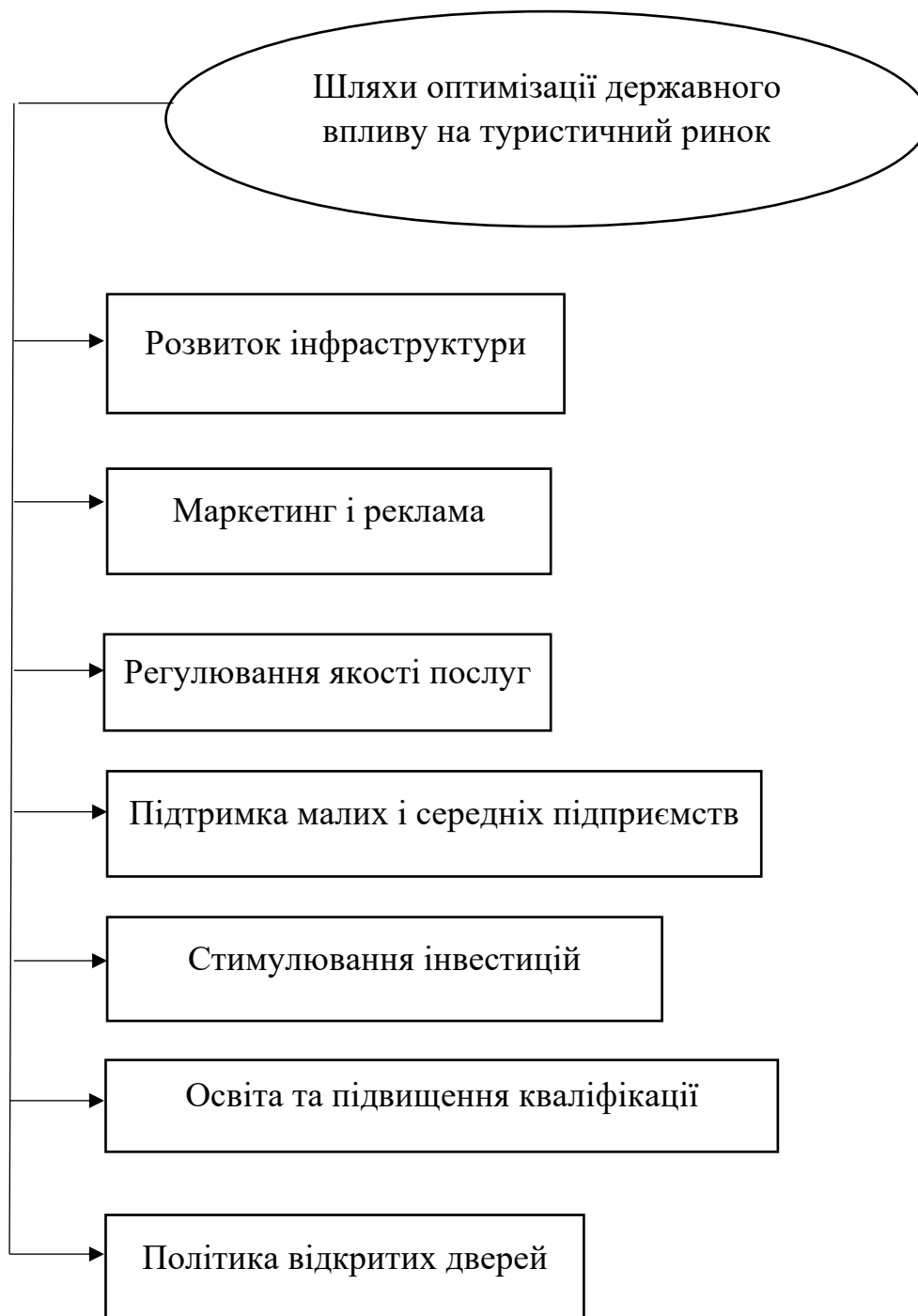

Рис. 2.6 Шляхи оптимізації державного впливу на туристичну галузь

Джерело: складено автором.

Оптимізація державного впливу на туристичний ринок може сприяти розвитку цієї галузі та забезпечити стійкий ріст туристичного сектору. Ось декілька шляхів оптимізації:

1) Розвиток інфраструктури. Це забезпечить комфортне перебування для туристів і сприятиме зростанню туристичного потенціалу країни.

2) Стимулювання інвестицій. Держава може надавати фінансові стимули для приваблення приватних інвестицій у туристичну галузь, наприклад, через податкові пільги або гранти для розвитку туристичних об'єктів.

3) Маркетинг і реклама. Держава може здійснювати маркетингові кампанії та рекламні заходи для просування туристичних атракцій країни на зовнішніх та внутрішніх ринках.

4) Політика відкритих дверей. Спрощення візового режиму та інші заходи, спрямовані на залучення іноземних туристів, можуть стимулювати розвиток туристичної галузі.

5) Регулювання якості послуг. Держава може встановлювати стандарти якості для туристичних послуг і забезпечувати їх дотримання через відповідний контроль.

6) Підтримка малих і середніх підприємств. Державні програми та фінансова підтримка можуть сприяти розвитку малих і середніх підприємств у сфері туризму, що часто є ключовими гравцями в цій галузі.

7) Освіта та підвищення кваліфікації. Забезпечення високого рівня професійної освіти та підвищення кваліфікації персоналу в галузі туризму допоможе поліпшити якість обслуговування та збільшити конкурентоспроможність туристичного ринку.

Ці шляхи можуть спільно сприяти створенню сприятливої туристичної індустрії, яка привертає більше туристів та сприяє економічному зростанню країни.

Набока К. О. вважає, що державне регулювання має базуватися на таких аспектах:

- прийняття рішень по розробці організаційно-економічної та соціальної політики в області розвитку ринку туристичних послуг;
- створення умов для вирішення проблем соціального адресного туризму;
- розробка програм розвитку державного і приватного секторів;
- забезпечення ефективного інвестування в державний і приватний сектори;
- забезпечення постійного контролю за ходом і напрямом розвитку туристичного бізнесу, враховуючи його перспективність як в економіці, так і в соціальному житті суспільства [19].

Удосконалення нормативно-правового регулювання туристичної діяльності в Україні – одне із нагальних питань її соціально-економічного розвитку. Подальший поступ демократії, політична стабільність, визначення пріоритетних напрямків економічного поступу та реформування чинного законодавства мають забезпечити створення високоприбуткової туристичної галузі, яка задовольнить потреби внутрішнього та міжнародного туризму з урахуванням:

- природно-кліматичного,
- рекреаційного,
- соціально-економічного,
- історико-культурного потенціалу країни,
- національних особливостей.

Розвиток туризму вимагає від держави формування сприятливих правових умов для вітчизняних суб'єктів туристичної діяльності, позитивного туристичного іміджу країни, що перебуває у тісному зв'язку із загальним рівнем добробуту та культури населення, та залучення іноземних інвестицій. Тому стимулювання туризму потрібно удосконалити й привести у відповідність із законодавством ЄС не тільки галузеві закони, а й податкове, господарське, трудове, земельне та інше законодавство і головне – створити

систему механізмів заохочення розвитку вітчизняного туристичного бізнесу та іноземного туризму в Україні [26].

Основним завданням державного регулювання сфери туризму в Україні є просування національного туристичного продукту на внутрішньому та світовому ринках. Це повинно стати виключно державним піклуванням, позаяк приватний бізнес не цікавлять некомерційні види діяльності, пов'язані зі створенням туристичного іміджу країни. Щоб Україна стала відомою у світі як туристичний напрям, потрібно створення привабливого туристичного іміджу країни, який передбачає здійснення певного комплексу заходів:

- участь національних туристичних фірм і агентств у міжнародних туристичних виставках, ярмарках і конференціях, а також організація подібних заходів на території України;

- розвиток конгресного туризму, який буде сприяти перетворенню України в центр громадських і культурних подій Євразії;

- організація туристичних інформаційних центрів як у регіонах, так і за кордоном [19].

При цьому належну увагу слід приділити:

- використанню практики взаємодії туристичних організацій із дипломатичними представництвами України за кордоном;

- виданню та активному поширенню за кордоном високоякісних поліграфічних і аудіовізуальних рекламних матеріалів про Україну [28].

Для розвитку цієї галузі слід поліпшити державне регулювання цієї сфери, раціонально використовувати туристично-рекреаційний потенціал регіонів, активізувати й удосконалити маркетингове та рекламно-інформаційне забезпечення на регіональному, державному і міжнародному рівнях. Для стимулювання підприємств туристичної галузі необхідно здійснити економікофінансову підтримку їх розвитку, покращити їх кадрове забезпечення, створити ефективні партнерські зв'язки між державою та бізнесом задля впровадження інновацій у туристичні продукти та розвиток інфраструктури. Тільки ефективна державна політика у туристичній галузі

дасть змогу сформувати привабливий інвестиційний клімат для розвитку туристичної сфери в Україні [14].

Отже, державне регулювання туристичної галузі є ефективним інструментом стимулювання інвестиційної діяльності, підвищення якості послуг, що надаються, та вирішення соціальних проблем. Важливо враховувати, що основними напрямками державної політики є стабільність та конкурентоспроможність туристичного сектору.

ВИСНОВКИ

Державне регулювання туристичної галузі в Україні має велике значення для сталого розвитку та конкурентоспроможності туристичного сектору країни. Незважаючи на існуючі досягнення, проведене дослідження показало, що є певні недоліки та проблеми, які потребують уваги та вирішення.

Однією з головних проблем є відсутність чіткого та системного підходу до регулювання туристичної галузі. Недостатня координація між органами влади, відсутність комплексної стратегії розвитку туризму та відсутність ефективного механізму моніторингу та контролю за реалізацією прийнятих рішень призводять до розбіжностей у діяльності різних структур та перешкоджають повноцінному розвитку галузі.

Крім того, звичайно, у мирний час, необхідно звернути увагу на питання інфраструктури та сервісу. Недостатня розвиненість туристичної інфраструктури, низький рівень сервісу та недоліки у якості послуг можуть вплинути на задоволення туристів та їх рішення про повторний візит.

Розв'язання цих недоліків вимагає комплексного підходу, який включає в себе реформи управління, політичну стабільність, підвищення контролю та регулювання, розвиток інфраструктури та заходи для захисту прав туристів.

За результатами проведеними у кваліфікаційній роботі, можна зробити такі висновки:

1. Проведений аналіз показав, що туристична галузь в Україні має великий потенціал для розвитку, але зустрічає значні виклики, такі як відсутність інфраструктури, недостатня реклама та низький рівень сервісу.

2. Державне регулювання в туристичній галузі в Україні відіграє важливу роль у стимулюванні розвитку та захисті інтересів туристів та індустрії загалом. Воно здійснюється через прийняття законодавчих актів, створення спеціалізованих органів управління та регуляторних механізмів.

3. Визначено, що ефективність державного регулювання туристичної галузі в Україні має свої позитивні та негативні аспекти. Позитивними

аспектами є збільшення обсягів туристичного руху до повномасштабного вторгнення росії в Україну та до періоду COVID-19, підвищення якості послуг та залучення інвестицій. Однак існують проблеми з корупцією, неоднаковим розподілом інвестицій та нестабільністю політики, що можуть обмежувати досягнення повного потенціалу галузі.

4. На основі аналізу можна запропонувати ряд заходів для покращення ефективності державного регулювання туристичної галузі в Україні. Це включає вдосконалення законодавства, збільшення інвестицій у розвиток інфраструктури, посилення боротьби з корупцією та підвищення рівня сервісу.

Державне регулювання туристичної галузі в Україні відіграє ключову роль у стимулюванні її розвитку, але потребує подальших зусиль для забезпечення його ефективності та конкурентоспроможності на міжнародному рівні.

Отже, на основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що для ефективного розвитку туристичної галузі в Україні необхідно вдосконалювати систему державного регулювання, покращувати туристичну інфраструктуру та сервіс, а також залучати до цього процесу всіх зацікавлених сторін. Це дозволить зробити український туризм більш конкурентоспроможним на міжнародному ринку та забезпечити стале та стабільне зростання туристичного сектору країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Брусільцева Г. М., Зима О. Г. Правове регулювання туристичної діяльності: навчальний посібник. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. 214 с.
2. Вітер О.М., Килин О.В., Стручок Н.М. Розвиток туристичного та готельного бізнесу в умовах глобалізації. Причорноморські економічні студії: науковий журнал. 2020. № 49. С. 16–21.
3. Герасименко В. Г., Михайлюк О. Л. Державне регулювання сфери туризму України в контексті процесів євроінтеграції. Київ, 2019. 332 с.
4. Горбань Г.П. Управління регіональним розвитком туристичної галузі: світовий досвід. Економіка і управління: веб-сайт. URL: <http://www.tourspain.es> (дата звернення 20.03.2024).
5. Давидова О.Г. Моделі державного регулювання розвитку туристичної діяльності: світовий досвід. Електронний журнал «Ефективна економіка». URL: <http://www.economy.nayka.com.ua> (дата звернення 10.03.2024).
6. Данчевська І. Р. Безпека туризму в умовах воєнного стану. *Вісник Херсонського національного технічного університету*, 2022. Вип. 2 (81). С 193-196.
7. Дворська І. Туристична галузь після війни: чи можлива реанімація та антикризове управління? Веб-сайт. URL: <https://blog.liga.net/user/idvorskaya/article/44952> (дата звернення 7.04.2024).
8. Державне агентство розвитку туризму: веб-сайт. <https://www.tourism.gov.ua/blog/ukrayina-na-genasambleyi-vto-oon-predstavila-programu-turistichnogo-rozvitku-ievropeyskogo-regionu> (дата звернення 01.03.2024).
9. Живко З. Б., Черевко О. В., Копитко М. І. Економічна безпека держави: навч.-мет. посіб. Черкаси, 2019. 228 с.
10. Забродська Г. І., Шаравін І. В. Вдосконалення державного регулювання туристичної діяльності. Матеріали VI Міжнародної науково-

практичної конференції «Управління розвитком соціально-економічних систем» (15–16 червня 2022 року). Харків, 2022. С. 462–465.

11. Зарубіна А. В., Сіра Е. О., Демчук Л. І. Особливості туризму в умовах воєнного стану. *Економіка і суспільство*. Вип. 41. 2022. С. 123-133.

12. Зікеєва С. Г. Туристична галузь України в період євроінтеграції: соціально-економічний аспект. *Економіка і менеджмент культури*. 2013. № 1. С. 74–82.

13. Карпенко А., Гурбик Ю. Сучасні моделі державного регулювання туризму. *Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України*, 2020. № 25. С. 23-30.

14. Килин О. В., Вітер О. М. Місце державного регулювання у розвитку туристичної галузі України. *Економіка*, 2020. № 1. С. 34-42.

15. Кравцова А.В. Модель державно-приватного партнерства в сфері українського туризму. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки»*. 2016. № 1 (72). С. 70–76.

16. Крупеня І. М., Старунська А. О. Напрями вдосконалення регулювання розвитку туризму в Україні. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*, 2023. Випуск 2(58). С. 115-119.

17. Леоненко Н. А. Теоретичні аспекти державного регулювання сфери туризму в Україні. *Серія: Державне управління*, 2018. № 4 (64). С. 91-95.

18. Міністерство закордонних справ України: веб-сайт. URL: <https://mfa.gov.ua/alerts/current> (дата звернення 1.04.2024)

19. Набока К. О. Державне регулювання розвитку сфери туризму в Україні. *Серія: Державне управління*, 2019. № 4 (68) С. 159-165.

20. Про внесення змін до Закону України «Про туризм»: Закон України від 18 листопада 2003 р. № 1282р.-IV. *Верховна Рада України*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр#Text> (дата звернення 16.03.2024).

21. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 2003. № 31-32. *Верховна Рада України*: веб-сайт. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр#Text> (дата звернення 7.04.2024).

22. Про затвердження Порядку здійснення рятувальних заходів на об'єктах туристичних відвідувань: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.05.2009. № 507.

23. Про захист прав споживачів: Закон України від 1991. № 30. *Верховна Рада України*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр#Text> (дата звернення 7.04.2024).

24. Про страхування: Закон України від 1996. №18. *Верховна Рада України*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр#Text> (дата звернення 7.04.2024).

25. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року: Розпорядження КМУ від 16 березня 2017 р. № 168-р.: web-site. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 10.04.2024).

26. Роглев Х. Й. Нормативно-правовий вимір розвитку туристичної індустрії в Україні. КНТЕУ, 2016. № 57. С. 71-82.

27. Худавердієва В. Організаційно-правове забезпечення діяльності індустрії туризму в Україні. *International Science Journal of Jurisprudence & Philosophy*, 2022. № 1(2), С. 16-34.

28. Чорненька Н. В. Безпека туризму: навч. посіб. Київ: Кондор, 2019. 187 с.

29. Юрченко С. О., Батрак П. В. Державне регулювання розвитку туристичної діяльності в Туреччині: досвід для України. Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. Вип. 8. С. 172-180.

30. Язіна В. А. Державне регулювання галузі туризму: сутність та шляхи вдосконалення. *Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка*, 2016. № 9. С. 526-529.

31. UNWTO and COVID-19: веб-сайт. URL: <https://www.unwto.org/archive/global/publication/tourist-safety-and-security-practical-measures-destinations> (дата звернення 13.03.2024).